

Pasławski, Zbigniew

"Mühlen am Niederrhein. Die Wind- und Wassermühlen des linken Niederrheine im Zeitalter der Industrialisierung (1814-1914)", S. Sommer, Köln 1991 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 38/1, 156-157

1993

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dotyczące rozwoju austriackiej farmacji, wykaz skrótów, piśmiennictwo oraz indeks nazwisk.

Należy podkreślić źródłowy charakter monografii oraz duży zasób szczegółowych informacji na temat różnych dziedzin farmacji austriackiej — szczególnie w treści 2 tomu — obejmujący stosunkowo krótki okres chronologiczny (65 lat).

Beata Wysakowska
(Warszawa)

Sommer S: *Mühlen am Niederrhein. Die Wind- und Wassermühlen des linken Niederrheine im Zeitalter der Industrialisierung (1814-1914)*. Rheinland-Verlag GmbH, Köln 1991; ss. 414, rys. 318, tab. 14, zał. 1 (mapa).

Dzieło to powstało na podstawie źródeł drukowanych i nie drukowanych oraz bardzo obszernej literatury regionalnej jako rozprawa naukowa na seminarium folklorystyczne Uniwersytetu w Bonn. Praca stanowi oryginalną monografię i obejmuje swym zasięgiem leworeńską część niziny dolnego Renu i dolnoreńską zatokę. Granice tego obszaru na północnym wschodzie wyznacza Ren, na zachodzie — Niderlandy, a na południu — pasmo górskie Eifel. Ramy czasowe monografii obejmują wiek industrializacji, za który przyjęto okres 1814-1914. Początek tego okresu odpowiada włączeniu Nadrenii do Prus, po klęsce Napoleona i rozpadzie Związku Reńskiego w 1813 r.

Treść monografii podzielona jest na dziesięć rozdziałów. W rozdziale pierwszym omówiono przestrzenne i czasowe ramy pracy, scharakteryzowano młyny jako przedmiot badań folklorystycznych oraz dokonano oceny źródeł pracy i stanu dotychczasowych badań. W rozdziale drugim podano przegląd podstaw prawnych od drugiej połowy XVIII wieku do ustawy przemysłowej z 1845 r. W rozdziale trzecim przedstawiono konstrukcje wiatraków kozłowych (koźlaków) i wiatraków holenderskich. W rozdziale czwartym mowa o młynach wodnych stałych (z uwzględnieniem m.in. zewnętrznego i wewnętrznego wyposażenia, technicznych innowacji oraz strat młynów w następstwie braku wody, zalania w czasie powodzi i regulacji rzeki) i ruchomych (młyny okrętowe). Rozdział piąty poświęcono maszynom parowym, w szczególności omówiono wynalazek maszy-

ny parowej i jej pierwsze użycie oraz zastosowanie maszyn parowych w młynach wiatrowych i wodnych. Wykorzystanie siły wiatru i energii wodnej w lewym dolnym Renie stanowi treść rozdziału szóstego. Omówiono tu szczegółowo przede wszystkim młyny zbożowe, a poza tym: młocarnie, olejarnie, tartaki, młyny garbarskie, młyny do mielenia kości, młyny gipsu i tufu, młyny barwników, młyny pilśniarskie, maszyny przedziałnicze, papiernie, przerób hutniczy żelaza i jego obróbkę, odlewnie mosiądzu, ciągarnie drutu, szlifiernie i górnictwo.

Streszczenie wymienionych sześciu rozdziałów monografii zawarto w rozdziale siódmym.

Rozdział ósmy stanowią załączniki (?), w których przedstawiono: koszty budowy wiatraków z 1817 i 1829 r., wydatki i wpływy z tytułu dzierżawy młynów w 1818 r. oraz sytuację gospodarczą dzierżawcy młynów w 1829 r.

Zasadnicza część rozprawy została zawarta w rozdziale dziewiątym pt. *Młyny wiatrowe i wodne lewego dolnego Renu*. Stanowi ją dokładna inwentaryzacja młynów czynnych w latach 1814-1914, przy czym dane dla poszczególnych młynów obejmują cechy następujące: 1) położenie młyna, 2) działalność i jej zmiany, 3) wyposażenie techniczne i 4) rok budowy i unieruchomienia. Wyniki inwentaryzacji są zawarte w katalogu młynów wiatrowych i wodnych, który zdaniem autorki rozprawy dostarcza znaczną ilość informacji dla kontynuowania badań folklorystycznych i nie tylko.

W rozdziale dziesiątym podano wykazy źródeł drukowanych i nie drukowanych oraz opisy poszczególnych obiektów.

Integralną część recenzowanej książki stanowi nadzwyczaj bogaty materiał ilustracyjny (fotografie, szkice, rysunki techniczne, schematy i wykresy w liczbie 318 rysunków, który pochodzi z archiwów i muzeów, ze zbiorów prywatnych autorki i Związku Krajowego Nadrenii oraz z wykorzystanej przez autorkę literatury.

Monografię uzupełnia załączona mapa topograficzna w skali 1:200000, na której przedstawiono położenie młynów wiatrowych i wodnych na badanym obszarze w wieku industrializacji (1814-1914).

Zbigniew Paślawski
(Poznań)